

**Prehistòria II: de les Primeres Societats Camperoles
a les Estats**

Codi: 106845

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2504611 Arqueologia	FB	1	2

Professor/a de contacte

Nom: Maria Saña Seguí

Correu electrònic: maria.sana@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu accedir-hi des d'aquest [enllaç](#). Per consultar l'idioma us caldrà introduir el CODI de l'assignatura. Tingueu en compte que la informació és provisional fins a 30 de novembre de 2023.

Equip docent

Francisco Javier Clop Garcia

Alejandro Sierra Sainz-Aja

Prerequisits

No hi ha cap prerequisit.

Objectius

L'assignatura té com a principal objectiu exposar els desenvolupaments socials entre les primeres societats neolítiques i el sorgiment dels Estats clàssics. Entre aquests desenvolupaments, destaquen els orígens de les relacions patriarcals, de la vida sedentaria i urbana, de les primeres classes socials, i la institucionalització del poder polític i de les formes de violència.

L'àmbit territorial se centra en el Pròxim Orient i Europa, tot i que es faran referències puntuals a d'altres regions del planeta.

Els continguts inclouen descripcions empíriques i síntesis relatives a les dinàmiques socials concretes i, alhora, s'exposen les bases metodològiques i inferencials en què se sustenta l'estat actual dels coneixements en arqueologia prehistòrica. En aquest segon aspecte resultaran fonamentals les activitats pràctiques programades.

Resultats d'aprenentatge

- CM01 (Competència) Explicar problemàtiques d'estudi en prehistòria i protohistòria que superin les perspectives androcèntriques i les desigualtats de sexe o gènere.
- KM01 (Coneixement) Identificar les restes materials més característiques de les societats prehistòriques i protohistòriques.
- KM02 (Coneixement) Reconèixer els principals processos històrics experimentats per les societats humanes de la prehistòria i la protohistòria i els factors que hi van incidir.
- KM03 (Coneixement) Contextualitzar de manera introductòria processos històrics a partir del registre arqueològic prehistòric i protohistòric.
- SM01 (Habilitat) Explicar sintèticament els períodes de la prehistòria i la protohistòria, tant en l'àmbit empíric com interpretatiu.
- SM02 (Habilitat) Identificar els materials arqueològics principals en el context temporal prehistòric i protohistòric.
- SM03 (Habilitat) Expressar eficaçment aplicant els procediments argumentatius propis del discurs formal en la realització de treballs escrits o presentacions orals sobre aspectes introductoris de la prehistòria i la protohistòria.

Continguts

BLOC 1. INTRODUCCIÓ SOBRE TEORIA I MÈTODES.

TEMA 1: Arqueologia prehistòrica: objecte d'estudi i estructura de la recerca.

BLOC 2. INICI I DESENVOLUPAMENT DE LES SOCIETATS NEOLÍTIQUES

TEMA 2: Implicacions econòmiques i socials de l'agricultura i la ramaderia.

TEMA 3: Les conseqüències econòmiques i socials dels inicis de l'agricultura en el Llevant sirio-palestí i a Anatòlia.

TEMA 4: Les primeres comunitats agropecuàries d'Europa: el Neolític a l'Egeu.

TEMA 5: Introducció i desenvolupament de les economies agropecuàries a l'Europa central i occidental.

TEMA 6: El Megalítisme a Europa.

BLOC 3. ENTRE EL III^{er} I EL Ier MIL·LENNI A.N.E.

TEMA 7: La formació dels primers Estats a Mesopotàmia i Egipte.

TEMA 8: L'augment de les desigualtats a l'Europa occidental: el calcolític, la qüestió campaniforme i l'inici de l'edat del bronze.

Metodologia

Metodologia

1. Classes expositives sobre els continguts enunciats en el temari. Plantejament freqüent de temes per al debat a l'aula.
2. Activitats pràctiques d'aula relacionades amb el temari del curs.
3. Una activitat pràctica de camp:
 - 3.1. Visita a un o diversos jaciments arqueològics de la Prehistòria recent de Catalunya i realització d'un exercici pràctic al voltant d'una sèrie de qüestions presentades pel professorat.
 Dintre d'aquest capítol d'activitats externes al Campus, es contempla la possibilitat de realitzar visites a

exposicions temporals, museus ... que tractin aspectes rellevants relacionats amb els continguts de l'assignatura.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques	40	1,6	CM01, KM01, SM01
Tipus: Supervisades			
Pràctiques d'aula	20	0,8	KM01, KM03, SM02, SM03
Pràctiques de camp	15	0,6	KM02, KM03, SM02
Tipus: Autònomes			
Treball autònom	42	1,68	KM02, KM03, SM02, SM03

Avaluació

1. Activitats pràctiques d'aula (40% de la nota final; obligatòries per tal de poder fer la prova escrita).
2. Una activitat pràctica de camp (10% de la nota final; obligatòries per tal de poder fer la prova escrita).
3. Proves escrites individuals (50% de la nota final).

En el moment de realització/lliurament de cada activitat avaluable, el professorat informará (Moodle, SIA) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

L'estudiant rebrà la qualificació de No avaluable sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació.

Proves escrites: si en qualsevol de les dues proves escrites s'obté una qualificació igual o inferior a 3, caldrà reavaluar aquella part de l'assignatura, independentment de que en el promig de totes les qualificacions que es tenen en compte per la nota definitiva del curs sigui de 5 o més.

L'assistència a les classes pràctiques i les activitats pràctiques així com l'entrega de les corresponents pràctiques i treballs, és obligatòria.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Reavaluació: prova escrita o comentari crític d'una obra extensa relacionada amb l'assignatura.

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-nela ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Moodle, Teams, etc. El professorat vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Avaluació única

L'estudiant podrà demanar l'avaluació única en aquesta assignatura.

Les activitats d'avaluació única serán:

1. Dues activitats pràctiques d'aula (50% de la nota final).
2. Una prova escrita (50% de la nota final).

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Activitats pràctiques d'aula	40	15	0,6	KM01, KM02, KM03, SM02
Prova escrita	50	3	0,12	CM01, KM03, SM01, SM03
Pràctiques de camp	10	15	0,6	KM03, SM02

Bibliografia

(La llista de títols podrà ampliar-se en tractar aspectes concrets)

Lectures generals (manuals)

ALMAGRO, M. (ed.) (2014), *Protohistoria de la Península Ibérica: del Neolític a la romanització*. Universidad de Burgos. Fundación Atapuerca.

BARANDIARÁN, I., MARTÍ, B., del RINCÓN, Mª A. i MAYA, J. L. (1998), *Prehistoria de la península Ibérica*. Ariel, Barcelona.

BOGUICKI, P. i CRABTREE, P. J. (eds.) (2004), *Ancient Europe 8000 BC - AD 1000: Enciclopedia of the Barbarian World*. Charles Scribner's Sons, Nueva York.

CUNLIFFE, B. (ed.) (1998), *Prehistoria de Europa Oxford*. Crítica, Barcelona.

Chris Fowler, Jan Harding and Daniela Hofmann (Eds.) (2015): *The Oxford Handbook of Neolithic Europe*. Oxford, UK, 1166 pp., Oxford University Press, ISBN 978-0-19954584-1.

KRISTIANSEN, K. (2001), *Europa antes de la Historia*. Península, Barcelona.

RENFREW, C. i BAHN, P. (eds.) (2014), *The Cambridge World Prehistory*. Cambridge University Press, Cambridge.

TEMA 1: Arqueologia prehistòrica: objecte d'estudi i estructura de la recerca.

JOHNSON, M. (2000), *Teoría arqueológica*. Ariel, Barcelona.

RENFREW, C. i BAHN, P. (1993), *Arqueología. Teorías, Métodos y Práctica*. Akal, Madrid.

TEMA 2: Implicacions econòmiques i socials de l'agricultura i la ramaderia.

BUXÓ, R. (1997), *Arqueología de las plantas*. Crítica, Barcelona.

COHEN, M. N. (1977), *La crisis alimentaria en la Prehistoria*. Alianza, Madrid.

MOLLESON, T. (1994), "La lección de los huesos de Abu Hureyra", *Investigación y Ciencia*, 217, pp. 60-65.

TEMA 3: Les conseqüències econòmiques i socials dels inicis de l'agricultura en el Llevant sirio-palestí i Anatòlia.

AURENCHE, O. i KOZLOWSKI, J. (2003), *El origen del neolítico en el Próximo Oriente*. Ariel, Barcelona.

Fanny Bocquentin, Camille Noûs. Considerations on the mechanisms of integration of the dead in the early sedentary societies of the Near East (Natufian, 15-11.6 ka cal BP). *Bulletins et Mémoires de la Société d'anthropologie de Paris*, Springer Verlag, 2022, 34 (1), 10.4000/bmsap.9548. hal-03682559

BYRD, B. F. (1994), "Public and Private, Domestic and Corporate: the emergence of the southwest Asian village", *American Antiquity*, 59, pp. 639-666.

DIETRICH, O., HEUN, M., NOTROFF, J., SCHMIDT, K. i ZARNKOW, M. (2012), "The role of cult and feasting in the emergence of Neolithic communities. New evidence from Göbekli Tepe, south-eastern Turkey", *Antiquity*, 86, pp. 674-695.

Kadowaki, Seiji. (2012). A Household Perspective towards the Pre-Pottery Neolithic to Late Neolithic Cultural Transformation in the Southern Levant. *Orient*, 47: 3-28.

KUIJT, I., i GORING-MORRIS, N. (2002), "Foraging, Farming, and Social Complexity in the Pre-Pottery Neolithic of the Southern Levant: A Review and Synthesis", *Journal of World Prehistory*, 16 (4), pp. 361-440.

VERHOEVEN, M. (2002), "Ritual and Ideology in the Pre-Pottery Neolithic B of the Levant and Southeast Anatolia", *Cambridge Archaeological Journal*, 12 (2), pp. 233-258.

TEMA 4: Les primeres comunitats agropecuàries d'Europa: el Neolític a l'Egeu.

AA.VV. (2012), "Les débuts du Néolithique en Europe", *Les Dossiers d'Archéologie* n° 353.

John Chapman (2014). The Balkan Neolithic and Chalcolithic, in: Fowler, C. et al. (eds.). *The Oxford Handbook of Neolithic Europe*. Oxford: Oxford University Press, 157-74.

HANSEN, J. (1993), "L'agricultura del Neolític Antic a l'Egeu", *Cota Zero*, 9, pp. 17-24.

Kačar, Sonja. "The Neolithisation of the Adriatic: Contrasting Regional Patterns and Interactions Along and Across the Shores" *Open Archaeology*, vol. 7, no. 1, 2021, pp. 798-814.
<https://doi.org/10.1515/opar-2020-0166>

PERLÈS, C. (1993), "Reflexions sobre l'origen del Neolític a Grècia", *Cota Zero*, 9, pp. 9-16.

Small, D. (2019). The Neolithic in Greece. In *Ancient Greece: Social Structure and Evolution (Case Studies in Early Societies)*, pp. 18-30. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781139034388.003

TEMA 5: Introducció i desenvolupament de les economies agropecuàries a Europa central i occidental.

BERNABEU, J. (1996), "Indigenismo y Migracionismo. Aspectos de la neolitización en la fachada oriental de la península Ibérica", *Trabajos de Prehistoria*, 53, pp. 37-54.

BERROCAL, Mª C. (2012), "The Early Neolithic in the Iberian Peninsula and the Western Mediterranean: A Review of the Evidence on Migration", *Journal of World Prehistory*, 25, pp. 123-156.

GRONENBORN, D. (1999), "A Variation on a Basic Theme: The Transition to Farming in Southern Central Europe", *Journal of World Prehistory*, 13 (2), pp. 123-210.

Guilaine, J. (2015). The neolithization of Mediterranean Europe: mobility and interaction from the Near East to the Iberian Peninsula, in C. Fowler, J. Harding, D. Hofman (Eds.), *The Oxford Handbook of Neolithic Europe*, Oxford University Press, Oxford, pp. 81-98.

Guilaine, Jean; Manen, Claire. (2007). From the Mesolithic to Early Neolithic in the Western Mediterranean. *Proceedings of the British Academy*. 144. 21-51. 10.5871/bacad/9780197264140.003.0003.

ROJO, M., GARRIDO, R. i GARCÍA MARTÍNEZ DE LAGRÁN, Í. (2012), *El Neolítico en la península Ibérica y su contexto europeo*. Cátedra, Madrid.

Joanne Rowland, Giulio Lucarini and Geoffrey John Tassie (Eds.), *Revolutions. The Neolithisation of the Mediterranean Basin*, Berlin: Edition Topoi, 2020

Schulting, R, and D Borić. 2019. "A Tale of Two Processes of Neolithisation: Southeast Europe and Britain/Ireland." In: *The Neolithic of Europe: papers in honour of Alasdair Whittle, P Bickle, V Cummings, D Hofmann, and J Pollard* (eds), Oxbow Books, págs. 82-104. ISBN 978-1-78570-654-7

SZÉCSÉNYI-NAGY, A. *et alii* (2017), "The maternal genetic make-up of the Iberian Peninsula between the Neolithic and the Early Bronze Age", *Nature*, 15; 7(1), 15644. doi: 10.1038/s41598-017-15480-9.

TEMA 6: El Megalítisme a Europa.

DELIBES, G. (1990), "El megalitismo Ibérico", *Historia 16*, Madrid.

RENFREW, C. (1984), "Arqueología social de los monumentos megalíticos", *Investigación y Ciencia*, 88, pp. 70-79.

TEMA 7: La formació dels primers Estats a Mesopotàmia i Egipte.

ALGAZE, G. (2004), *El sistema-mundo de Uruk*. Ediciones Bellaterra, Barcelona.

CHILDE, V. G. (1984), *Los orígenes de la civilización*. Fondo de Cultura Económica, México (capítulos VI y VII).

REDMAN, Ch. (1990), *Los orígenes de la civilización. Desde los primeros agricultores hasta la Sociedad urbana en el Próximo Oriente*. Crítica, Barcelona.

TEMA 8: L'augment de les desigualtats a l'Europa occidental: el calcolític, la qüestió campaniforme i l'inici de l'edat del bronze.

GUILAINE, J. (dir.) (2007), *Le Chalcolithique et la construction des inégalités. Tome 1: Le continent européen*. Éditions Errance, Paris.

ROJO, M., GARRIDO, R i GARCÍA MARTÍNEZ, Í. (eds.) (2005), *El campaniforme en la península Ibérica y su contexto europeo*. Universidad de Valladolid, Valladolid.

Programari

No es necessita programari específic.